

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl soudcem JUDr. Tomášem Novosadem ve věci žalobce: Ing. Jiří Pivoda, nar. [REDACTED], bytem [REDACTED], zast. JUDr. Aloisem Deutschem, advokátem se sídlem v [REDACTED], proti žalované: Česká republika – Ministerstvo vnitra, se sídlem v Praze 7, Nad Štolou 3, o ochranu osobnosti,

t a k t o:

- I. Žalovaná je povinna zlikvidovat srovnávací vzorek DNA žalobce a odstranit profil DNA žalobce z Národní databáze DNA, to vše do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku.
- II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

O d ů v o d n ě n í:

Žalobce se žalobou na ochranu osobnosti domáhá, aby žalovaná zničila biologický vzorek žalobce uložený do Národní databáze DNA. K odebrání DNA žalobce došlo dne 13. 6. 2007 ve Vazební věznici Brno, kde žalobce vykonával trest odnětí svobody, jenž mu byl uložen v trvání šesti let rozsudkem Krajského soudu v Brně ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci pro trestný čin krácení daně, poplatku a podobné povinné platby a pro trestný čin porušování autorského práva. K odběru vzorku DNA došlo odběrem biologického materiálu bukalním stěrem (výtěrem z ústní dutiny), odběr byl proveden plošně u všech vězňů a u odběru byl přítomen příslušník zásahové jednotky policie za účelem překonání případného

odporu vězňů. Vězňům bylo řečeno, že pro případ odporu budou přemístěni do jiné věznice. Žalobce je přesvědčený, že jak samotný odběr biologického materiálu za účelem získání vzorku DNA, tak další zpracovávání a archivace tohoto vzorku jsou protizákonné. Vzorek DNA obsahuje intimní informace o jeho nositeli, např. z něj lze zjistit etnicitu, pohlaví, dědičné znaky či rodinné vazby. Žalovaná tedy nakládá nadále se vzorkem DNA žalobce a z něj vytvořeným profilem DNA žalobce, přičemž k tomu zřídila Národní databázi DNA. Tím ovšem neoprávněně zasahuje do osobnostních práv žalobce, který se tudíž domáhá zničení svého biologického vzorku v Národní databázi DNA. Původně se žalobce domáhal také vyplacení odškodnění ve výši 100.000,- Kč. V tomto rozsahu byla žaloba již pravomocně zamítnuta z důvodu promlčení práva.

Žalovaná navrhlá zamítnutí žaloby. Tvrdí, že žalobce byl pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin, a proto odebrání biologického materiálu žalobce formou bukálního stěru bylo v souladu se zákonem, jak potvrdil ve své judikatuře také Ústavní soud. Národní databázi DNA spravuje Policejní prezidium, přičemž konkrétní pravidla pro naplňování a správu Databáze stanoví Policie ČR interními předpisy. Národní databáze DNA je unikátní registr obsahující vzorky DNA pachatelů úmyslných trestných činů, který napomáhá k odhalování pachatelů trestné činnosti a potažmo tak k jejímu potírání. Žalovaná činí nesporným, že vzorek DNA žalobce dosud nezlikvidovala a že součástí Národní databáze DNA je ze vzorku DNA získaný profil DNA, což je vlastně výsledek analýzy DNA zaznamenaný v písemné nebo elektronické podobě. Dále žalovaná uznala, že zkoumáním DNA lze zjistit např. choroby či syndromy jejího nositele a že ze samotného profilu DNA lze zjistit pohlaví, pravděpodobnou příbuznost osob a pravděpodobný rasový či etnický původ. Žalovaná dále zdůraznila, že v r. 2011 činil podíl recidivujících pachatelů na stíhaných osobách 48,5%, přičemž často dochází také k tzv. nestejnorodé recidivě, kdy např. původní pachatelé majetkové trestné činnosti později spáchají také násilný trestný čin.

Soud zjistil níže uvedený skutkový stav na základě označených důkazů.

Ze shodných tvrzení učiněných při jednání a obsažených v žalobě a ve vyjádření žalované soud postupem dle ust. § 120 odst. 4 o. s. ř. aproboval tento skutkový stav: Žalobce byl pravomocně odsouzen pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby a pro trestný čin porušování autorského práva k trestu odnětí svobody v trvání šesti let. V průběhu výkonu trestu odnětí svobody došlo ve Vazební věznici Brno dne 13. 6. 2007 k plošnému odebrání vzorku DNA u všech vězňů včetně žalobce. Vzorek byl odebrán tzv. bukálním stěrem, tedy výtěrem z dutiny ústní. Z výkonu trestu odnětí svobody byl žalobce propuštěn dne 7. 12. 2010. Žalovaná dosud nezlikvidovala biologický materiál (vzorek DNA) žalobci odebraný a v Národní databázi DNA dosud schraňuje profil DNA žalobce získaný ze vzorku DNA. Z profilu DNA je možno zjistit pohlaví, příbuzenecké vazby a etnický a rasový původ nositele DNA.

K odebrání biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení a k zabezpečení součinnosti byl vydán Rozkaz policejního prezidenta ze dne 2. 5. 2007 (*Sbírka interních aktů řízení Policejního prezidia ČR ze dne 2. 5. 2007, částka 85*).

Naplňování, správa a organizace Národní databáze DNA se doposud řídí Závazným pokynem policejního prezidenta ze dne 29. 5. 2002 k naplňování, provozování a využívání Národní databáze DNA (dále jen Databáze). Ten byl vydán k zajištění jednotného postupu Policie ČR při naplňování, provozování a využívání Databáze. Věcným a provozním

gestorem je Kriminologický ústav Praha. Bukálním stěrem se rozumí neinvazivní a neintimní odběr srovnávacího vzorku zajištěný sterilním tamponem ze sliznice ústní dutiny, která je zdrojem genetického materiálu, tj. DNA. Profilem DNA se rozumí výsledek genetické identifikační analýzy, který vysokou pravděpodobností identifikuje lidského jedince. Národní databáze DNA se rozumí policejní expertní informační systém nakládající s osobními údaji s veškerým příslušenstvím nezbytným k provozování databáze profilů DNA. Srovnávacím vzorkem se rozumí biologický materiál lidského původu získaný od konkrétní osoby za účelem jejího profilu DNA s profily DNA ze stop uložených v Databázi. Dle článku 3 obsahuje Databáze mj. profily DNA osob ve výkonu trestu odnětí svobody pro trestné činy uvedené na jiném místě Závazného pokynu (jde o širokých okruh trestných činů včetně všech trestných činů proti majetku a „trestných činů hodných zřetele z hlediska místních podmínek dle rozhodnutí vedoucích služebních funkcionářů“) a také obsahuje veškeré příslušenství nezbytné k provozování Databáze včetně uložených stop. Profily DNA se do Databáze ukládají pod stanoveným kódem. V souvislosti s naplňováním Databáze se v Závazném pokynu hovoří také o schraňování a nakládání s laboratorními vzorky pro analýzu DNA. Laboratorní vzorky jsou evidovány, u odebraných srovnávacích vzorků se eviduje datum odběru a přesná identifikace osob, od nichž byl vzorek odebrán. Ředitel Kriminologického ústavu Praha je Závazným pokynem zmocněn k vydání interního aktu řízení Provozní řád Národní databáze DNA obsahující vnitřní řád genetické laboratoře, pracovní a technické postupy a popis evidencí laboratorních vzorků. Podle článku 8 Závazného pokynu Profily DNA obviněných a odsouzených osob jsou ponechány bez rozdílu v Databázi do jejich věku 80 let. Pro případ smrti před dosažením tohoto věku jsou profily DNA a ostatní údaje ponechány v Databázi ještě dalších 20 let od úmrtí (*Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 29. 5. 2002, č. 88*).

Sdělením ze dne 21. 5. 2008 sdělilo nejprve Policejní prezidium ČR žalobci, že jeho profil DNA není zpracován a není vložen do Národní databáze DNA. Pozdějším sdělením ze dne 16. 12. 2008 však byl žalobce vyrozuměn Policejním prezidiem ČR o tom, že jeho profil DNA byl zpracován a vložen do Národní databáze DNA pod č.j. KUP-5166/CB-2007. Tento postup je ve vyrozumění odůvodněn zák. č. 321/2006 Sb., dle něhož údajně získala Policie ČR oprávnění provádět identifikační úkony za účelem analýzy DNA mj. i u osob, které se nacházejí ve výkonu trestu odnětí svobody za spáchání úmyslného trestného činu (*sdělení policejního prezidia ČR ze dne 21. 5. 2008 a 16. 12. 2008*).

Úřad pro ochranu osobních údajů uložil České republice – Ministerstvu vnitra v souvislosti se zpracováním osobních údajů v Národní databázi DNA Ing. Jiřího Pivody (žalobce) bez jeho výslovného souhlasu pokutu ve výši 35.000,- Kč. Úřad dovodil, že byl spáchán správní delikt, neboť došlo ze strany ČR – Ministerstva vnitra k nezákonnému zpracování citlivých údajů bez výslovného souhlasu subjektu údajů (*rozhodnutí Úřadu pro ochranu osobních údajů ze dne 7. 9. 2009, zn. SPR-3309/09-18*). U žalované jako kontrolovaného subjektu provedl Úřad pro ochranu osobních údajů kontrolu dne 23. 6. 2008. Předmětem kontroly bylo dodržování povinností stanovených zákonem o ochraně osobních údajů při zpracování biologického materiálu a jeho uchování ve formě vzorků DNA a při vytváření národního registru DNA profilů. Úřad uzavřel, že žalovaná porušila § 9 zákona o ochraně osobních údajů tím, že zpracovávala bukální stěry všech vězňů odsouzených za úmyslné trestné činy, aniž by to bylo nezbytné s ohledem na povahu konkrétního trestného činu. Úřad cituje doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (92) 1 o využívání výsledků analýzy DNA v rámci systému trestní justice, podle něhož vytvoření a provozování registru DNA pro účely vyšetřování a stíhání trestných činů by mělo být právně upraveno. Dále doporučuje uchovávání výsledků analýzy DNA pro případ odsouzení dotyčného pachatele pro

závažné trestné činy ohrožující život, zdraví nebo bezpečnost osob. Úřad sdělil, že v Databázi mohou být pouze profily těch osob, jejichž citlivé osobní údaje lze zpracovávat podle § 42g odst. 3 zák. o policii, a žalované uložil zlikvidovat všechny ostatní profily uložené v Databázi ve lhůtě jednoho roku ode dne obdržení protokolu. Úřad doporučil iniciovat vznik obecně závazné právní úpravy Národní databáze DNA (*kontrolní protokol Úřadu pro ochranu osobních údajů ze dne 23. 6. 2008*).

Také Rada vlády pro lidská práva svým usnesení ze dne 10. 6. 2010 schválila podnět Výboru pro občanská a politická práva k právní úpravě problematiky zpracování osobních údajů v souvislosti s odběrem vzorků DNA a doporučila vládě vypracovat návrh komplexní právní úpravy problematiky zpracování osobních údajů v souvislosti s odběrem vzorků DNA (*citované usnesení*).

Nebylo třeba provádět další důkazy označené žalobcem, jak jsou tyto uvedeny v usnesení vydaném při jednání konaném dne 3. 1. 2013, neboť již na základě shora pospaného zjištěného skutkového stavu bylo možno dovodit, že žaloba je důvodná.

A. Právní úprava.

Podle čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod má každý právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Podle čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je nedotknutelnost osoby a jejího soukromí zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.

Podle ust. § 11 ObčZ. fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevu osobní povahy. Dle ust. § 13 odst. 1 ObčZ. fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučnění.

Podle dnes již zrušeného zákona o Policii České republiky (č. 283/1991 Sb.), který byl účinný ke dni odběru vzorku DNA žalobci, konkrétně dle ust. § 42e odst. 1 policista, který při plnění úkolů policie nemůže získat osobní údaje, umožňující budoucí identifikaci, jiným způsobem, je oprávněn u osob obviněných ze spáchání trestného činu, u osob ve výkonu trestu odnětí svobody za spáchání úmyslného trestného činu, u osob, jimž bylo uloženo ochranné léčení, nebo u osob nalezených, po nichž bylo vyhlášeno pátrání a které nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu,

- a) snímat daktyloskopické otisky,
- b) zjišťovat tělesné znaky,
- c) provádět měření těla,
- d) pořizovat obrazové, zvukové a obdobné záznamy, nebo
- e) odebrat biologické vzorky umožňující získání informací o genetickém vybavení.

Následné nakládání s odebranými vzorky DNA a z nich vytvořenými profily DNA tento zákon neupravuje.

Ani dnes účinným zákonem o Policii České republiky č. 273/2008 Sb. není nakládání se vzorky/profilu DNA a jejich uchovávání jakkoli upraveno. Ust. § 65 zák. č. 273/2008 Sb. stanoví obdobným způsobem jako předešlé ust. § 42e zák. č. 283/1991 Sb. podmínky pro odebrání biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení. V ustanoveních § 79 a násl. zákona o Policii České republiky je pak upraveno zpracování osobních údajů policií. Stran uchovávání a nakládání s odebranými biologickými vzorky a potažmo pak se vzorky DNA a profily DNA není v těchto obecných ustanoveních uvedeno nic konkrétního stejně tak jako zde není jakkoli zmíněna Národní databáze DNA a pravidla jejího provozu.

Ani dle jiných zákonných norem právního řádu ČR nejsou pravidla pro nakládání a uchovávání vzorků DNA odebraných vězňům a profilů DNA z těchto vzorků všešlech stanovena.

B. Relevantní judikatura.

Stanovisko Pléna Ústavního soudu ČR ze dne 30. 11. 2010, Pl.ÚS-st 30/10.

Toto stanovisko se zabývá ústavně zaručeným právem nebýt donucován k sebeobvinění, tedy předložit proti sobě důkaz pod donucením, a s tím související otázkou, zda je možné v konkrétním trestním řízení nutit konkrétní podezřelou osobu k strpění odebrání pachové stopy, vzorku vlasů a bukalního stěru. Ústavní soud vysvětluje, že zprvu zmíněné právo není bezbřehé, vysvětluje jeho mantinely a konkrétně stran bukalního stěru upozorňuje, že tento spočívá v setření povrchu vnitřní plochy ústní dutiny tamponem ze sterilní normalizované odběrové soustavy, přičemž není nutné dotčené osobě otvírat ústa, ale postačí pouze odchlípení spodního rtu, který je následně z vnitřní strany setřen. Jde o neinvazivní metodu odběru biologického materiálu, která je naprosto bezbolestná a není s ní spojeno nebezpečí pro zdravé osoby, které se jí podrobují. Ústavní soud uzavřel, že bukalní stěr provedený i bez souhlasu obviněného nebo podezřelého nelze chápat apriorně jako postup protiústavní odporující právům obviněných či podezřelých v rámci jejich trestního stíhání.

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva *S. and Marper v. The United Kingdom* ze dne 4. prosince 2008, *W. v. The Netherlands* ze dne 20. 1. 2009, *Goggins and others v. The United Kingdom* ze dne 19. 7. 2011 a *Van Der Velden v. The Netherlands* ze dne 7. 6. 2006.

Byť se každé z nyní uvedených rozhodnutí vztahuje k odlišnému případu a skutkovému stavu, pro všechna tato rozhodnutí (dostupná v elektronické databázi rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva) jsou společné některé zásadní závěry a stanoviska. Soud uznává, že vzorky DNA i profily DNA narozdíl například od otisků prstů obsahují citlivé osobní informace (rodinné vazby nebo etnický původ – „familial searching, possible genetic relationship, likely ethnic origin“). Soud vzhledem k tomu pokládá uchovávání vzorků i profilů DNA za zásah do soukromého života, který je možno tolerovat jen, pokud je činěn na základě zákona a sleduje legitimní cíl. Soud je udiven (ve vztahu k praxi v Anglii a Walesu) paušální a nerozlišující (blanket and indiscriminate) povahou uchovávání vzorků/profilů DNA např. bez ohledu na druh a závažnost činu. Soud posvěcuje nizozemskou praxi, dle níž je odebrání a uchovávání vzorků/profilů DNA upraveno zákonem a zákonná úprava obsahuje pojistky proti paušálnímu a nerozlišujícímu přístupu (možno jen u odsouzených za závažné trestné činy popř. za jiné přesně vymezené trestné činy, doba uchovávání vzorků/profilů je odstupňována).

C. Právní posouzení věci.

Vzhledem ke shora zmíněné judikatuře a k předestřenému rámci objektivního práva se uzavírá, že žalovaná schraňuje a nakládá s vzorkem DNA v minulosti odebraným žalobci a s profilem DNA z tohoto vzorku vytvořeným v rozporu s mezinárodní smlouvou, kterou je Česká republika vázána (Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod), v rozporu s Listinou základních práv a svobod a potažmo v rozporu s příslušnými ustanoveními občanského zákoníku vztahujícími se k ochraně osobnosti.

Jak ze vzorku DNA, tak také z profilu DNA lze zjistit zásadní údaje intimní povahy o jejich nositeli týkající se (minimálně) jeho rodinných (příbuzeneckých) vazeb a rasového a etnického původu. Schraňování zdrojů (nosičů) takových údajů a nakládání s nimi je třeba vždy pokládat za zásah do soukromí osoby, jíž se tyto intimní údaje týkají. Proto je nezbytné vážit, zda je zde legitimní cíl k takovému postupu ze strany státu. Tímto cílem pak jistě může být ochrana společnosti před trestnou činností a s tím související zájem na bezprůtažném odhalování a trestání této činnosti. Jak je ovšem ze shora citovaných norem práva mezinárodního, ústavního i podústavního rozvinutých konstantní judikaturou zřejmé, zásah do soukromí se připouští z důvodu legitimního zájmu jen tehdy, je – li zároveň takový zásah umožněn a konkretizován zákonem (na základě zákona). Tato druhá podmínka však v poměrech českého právního řádu ve vztahu k shromažďování a nakládání se vzorky/profilem DNA naplněna není. Zákon sice uvádí, za jakých podmínek lze odebrat biologický materiál formou bukalního stěru, avšak následně již nijak neřeší, jak dále se bude s tímto biologickým materiálem zacházet, po jakou dobu budou vzorky a profily DNA schraňovány, jak s nimi bude nakládáno, kdo k nim bude mít přístup či kdy a jakým způsobem budou likvidovány. Žádný zákon (a ostatně ani stávající interní předpis) nijak nerozlišuje mezi „dárci“ vzorků DNA např. dle toho, jak závažný trestný čin původně spáchali či zda např. jde o recidivisty, tedy současná praxe je paušální a nerozlišující. Veškeré tyto významné okolnosti týkající se dalšího nakládání se vzorky a profilem DNA upravuje jen svými interními předpisy policejní prezident, což představuje závažný deficit zákonnosti ve vztahu k nakládání s nosiči natolik intimních údajů/informací, jakými vzorky a profilem DNA jsou (narozdíl např. od daktyloskopických otisků). Tím, že úprava této problematiky je fakticky svěřena do rukou policie, dochází k zásadnímu a volenými orgány nekontrolovanému vychýlení rovnováhy ve prospěch jednoho společenského zájmu (na zajištění bezpečnosti) na úkor druhého (na zachování soukromí), což je v demokratické společnosti nepřijatelné. Posouzení, do jaké míry je možné omezit soukromí ve prospěch bezpečnosti, je nutno (nejde - li o výjimečnou ad hoc situaci vyžadující si okamžité řešení) přenechat výhradně zákonodárcům a nikoli policejním důstojníkům.

Možno shrnout, že samotný odběr biologického vzorku žalobce formou bukalního stěru eventuálně nemusel být vzhledem ke své neinvazivní povaze a vzhledem k zákonnému podkladu pro tento samotný odběr neoprávněným zásahem do osobnostních práv žalobce, byť otázkou v poměrech projednávané věci stále zůstává, zda lze uznat jako oprávněný odběr vzorku DNA za účelem jeho zpracování a vložení do Národní databáze DNA i tehdy, pokud následně nakládání a uchovávání vzorků a profilů DNA není zákonem jakkoli upraveno. V této souvislosti nelze nezmínit, že shora citované rozhodnutí Ústavního soudu zjevně nedopadá na plošné odebírání vzorků DNA bukalním stěrem vězňům ve výkonu trestu odnětí svobody, neboť se věnuje odlišné problematice odběru vzorku DNA podezřelé či obviněné osobě v rámci konkrétního trestního řízení a úvaze, zda takový odběr je či není úkonem porušujícím právo podezřelého či obviněného nebýt nucen k sebeobviňování.

Nicméně další držení vzorku DNA žalobce a nakládání s ním a vytvoření a evidování profilu DNA žalobce v Národní databázi DNA již jsou z důvodů shora uvedených jednoznačně neoprávněným zasahováním do osobnostních práv žalobce, zejména do práva žalobce na nedotknutelnost soukromí. Žalovaná dosud ani nezlikvidovala vzorek DNA odebraný žalobci ani neodstranila ze své elektronické databáze profil DNA žalobce ze vzorku získaný, a proto soud postupem dle ust. § 13 odst. 1 ObčZ. žalované uložil, aby upustila od neoprávněného zasahování do osobnostních práv žalobce spočívajícího v držení vzorku i profilu DNA žalobce a nakládání s nimi, tedy konkrétně aby vzorek DNA žalobce zlikvidovala a profil DNA žalobce z Databáze odstranila. Tento výrok rozsudku přesněji odpovídá obecně vyjádřenému požadavku žalobce na „zničení biologického vzorku žalobce uloženého do Národní databáze DNA“, když z formulace závěrečného návrhu žaloby v kontextu s narací žaloby i s přednesy a podáními žalobce je zřejmé, že tento usiloval o úplné odstranění všeho, co souvisí s odebranou DNA žalobce a s čím žalovaná dosud nakládá.

Žalobce byl v řízení zcela úspěšný, avšak žádné náklady mu nevznikly (právní zástupce žalobce mu byl ustanoven rozhodnutím České advokátní komory), a proto soud za užití ust. § 142 odst. 1 o. s. ř., arg. a contrario rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku je odvolání přípustné k Vrchnímu soudu v Praze prostřednictvím soudu zdejšího do 15 dnů od jeho doručení.

V Praze dne 3. ledna 2013

JUDr. Tomáš Novosad, v.r.
soudce

Za správnost vyhotovení: Kamila Kováčiková